

Sınıf Öğretmenlerinin Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Hakkında Algıları

Classroom Teachers' Perceptions About Organizational Citizenship Behavior

ÖZET

Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı hakkında görüşlerini incelemeyi amaçlayan bu çalışma, nitel bir araştırma deseni olan fenomenoloji üzerine kuruludur. Çalışmaya katılacak sınıf öğretmenleri belirlenirken nitelikli bir örneklem oluşturmak amacıyla farklı deneyim seviyelerine, okul türlerine dikkat edilmiştir. Bu doğrultuda 15 sınıf öğretmeni araştırmanın çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Veri toplama sürecinde yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler kullanılmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazları ile kaydedilmiş, ardından transkriptler çıkarılmıştır. Veri analizi süreci fenomenolojik analiz tekniklerine dayanmaktadır. Bulgular, tematik analiz sonuçlarına dayanarak anlamlı kategoriler halinde sunulmuş ve katılımcıların ifadelerinden örneklemelerle desteklenmiştir. Araştırmanın ilk alt probleminde öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışının nedenleri hakkında görüşleri incelenmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler, örgütsel vatandaşlık davranışlarını etkileyen çeşitli faktörlere işaret etmişlerdir. Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışının sonuçları hakkında görüşleri incelenmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışının çeşitli olumlu sonuçlara neden olduğunu vurgulamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Örgüt, Vatandaşlık, Örgütsel Vatandaşlık, Öğretmen

ABSTRACT

This study, which aims to examine teachers' views on organizational citizenship behavior, is based on phenomenology, a qualitative research design. When determining the classroom teachers who will participate in the study, attention was paid to different experience levels and school types in order to create a qualified sample. In this regard, 15 classroom teachers were determined as the study group of the research. Semi-structured in-depth interviews were used during the data collection process. The interviews were recorded with voice recorders, and then transcripts were extracted. The data analysis process is based on phenomenological analysis techniques. The findings were presented in meaningful categories based on thematic analysis results and supported by examples from the participants' statements. In the first sub-problem of the research, teachers' opinions about the reasons for organizational citizenship behavior were examined. Teachers participating in the research pointed out various factors affecting organizational citizenship behaviors. Within the scope of the second sub-problem of the research, teachers' opinions about the results of organizational citizenship behavior were examined. Teachers who participated in the research emphasized that teachers' organizational citizenship behavior caused various positive results.

Keywords: Organization, Citizenship, Organizational Citizenship, Teacher

GİRİŞ

Postmodern dünyada globalleşme ile birlikte, yeryüzündeki yaşam standartlarının eşitsizliği, yaşam biçimlerinin merkezine bir tehdide dönüşmesiyle (Özbey, 2018) bir çok alanda olduğu gibi özellikle eğitim kurumlarında da yeni stratejiler ve yol haritaları arayışları içine girilmiştir. Eğitim insanlara entelektüel gelişim, beceri edinme, mesleki gelişim ve çevre bilinci yoluyla yeteneklerini genişletme fırsatı sağlar (Gültekin, 2023). Öte yandan okullar, sınıftaki çeşitliliğin artması, öğrenci başarılarına ilişkin daha yüksek beklentiler ve eğitimsel değişiklikler gerektiren pedagoji ve öğrenmeye ilişkin yeni psikolojik anlayışlar gibi sürekli artan taleplerle giderek daha fazla karşı karşıya kalmaktadır (Runhaar vd., 2013). Bu talepler, okulların başarısını, öğretmenlerin okullarının amaç ve hedeflerine ulaşmak için görev çağrısının ötesine geçme istekliliğine giderek daha fazla bağımlı hale getirmektedir (Somech ve Ron, 2007). Örneğin, sınıflarda artan çeşitlilikle başa çıkabilmek için okulların, bu konuda bilgi toplamada inisiyatif alan, yeni pedagojik yaklaşımları deneyen ve bu bilgiyi meslektaşlarıyla paylaşan öğretmenlere ihtiyacı vardır (Runhaar vd., 2013). Üstelik, resmi iş ve görev tanımları, sürekli değişen taleplere başarılı bir şekilde yanıt vermek için gereken davranış dizisinin tamamını asla kapsayamayacağından, okullar, gerektiğinde ekstra çaba gösterme ve inisiyatif gösterme konusunda öğretmenlerin istekliliğine bağlıdır (George ve

Eyüp Okta¹
Hakan Yürek²
Bülent Altun³
Faruk Karanfil⁴
Fırat Kilgi⁵

How to Cite This Article

Okta, E., Yürek, H., Altun, B., Karanfil, F. & Kilgi, F. (2024). "Sınıf Öğretmenlerinin Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Hakkında Algıları" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:10, Issue:1; pp:144-150. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10620085>

Arrival: 15 December 2023
Published: 31 January 2024

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Okul Müdürü, MEB, Batman, Türkiye, ORCID: 0009-0007-0908-6567

² Sınıf Öğretmeni, MEB, Batman, Türkiye, ORCID: 0009-0009-1124-0601

³ Müdür Yardımcısı, MEB, Batman, Türkiye, ORCID: 0009-0007-7152-8098

⁴ Müdür Yardımcısı, MEB, Batman, Türkiye, ORCID: 0000-0003-2041-6575

⁵ Sınıf Öğretmeni, MEB, Batman, Türkiye, ORCID: 0009-0000-7050-5555

Brief, 1992). Bu nedenle örgüte faydalı olan, isteğe bağlı olan, resmi ödül sistemi tarafından doğrudan veya açıkça tanınmayan ve toplu olarak kurumun etkili işleyişine katkıda bulunan bireysel davranış (Organ, 1988) giderek önem kazanmıştır. Bu durum öğretmenlerin görev ve sorumluluklarının ötesinde davranışlar sergilemeleri anlamına gelen örgütsel vatandaşlık davranışını gerektirmektedir. Örgütsel vatandaşlık davranışı, rol kapsamında olmayan ancak yine de örgütlerdeki verimli süreçler için büyük öneme sahip olan ekstra rol davranışlarını içermektedir (Podsakoff vd., 1997). Örgütsel vatandaşlık davranışının boyutları genellikle beş boyut olarak ele alınmıştır: özgecilik, sivil erdem, vicdanlılık, nezaket ve sportmenlik. Bu davranışlar, örgütün etkinliğini artırabilir ve örgütsel performansı olumlu yönde etkileyebilir (Karaman ve Aylan, 2012).

Toplumsal varlık olan insanın doğası gereği bir arada yaşadığı insanlarla toplumsal yapı oluşturmaları hem onların ortak dili hem de aynı tarihsel arka plana sahip olmalarını gerekli kılmaktadır (Gültekin, 2021, Gültekin, 2018). Bu tarihsel ark plan onların örgütsel davranışlarını da belirlemektedir. Örgütsel vatandaşlık davranışı, örgütlerin etkililiği ve verimliliği için önemli bir faktördür ve insan kaynaklarının niteliği ile ilişkilidir (Sezgin, 2005). Örgütsel vatandaşlık davranışı, aşırı iş yükü olan meslektaşlara yardım etmek, kuruluşa yeni gelenlere koçluk yapmak veya pedagojik veya didaktik iyileştirmeler önermek gibi davranışları kapsamaktadır (Belogolovsky ve Somech, 2010). Bu faaliyetler okula ek kaynaklar sağladığı için önemlidir (Christ vd., 2003). Okullardaki örgütsel vatandaşlık davranışı, öğretmenlerin öğrencilere, ekip üyelerine ve okula katkıda bulunan gönüllü ekstra rol davranışlarını ele alır. Öğretmenlerin öğrencilere yönelik örgütsel vatandaşlık davranışı akademik başarıları ve duygusal ve sosyal refahı destekler (Barth ve Tsemach, 2023). Öğretmenlerin ekip üyelerine yönelik örgütsel vatandaşlık davranışı öğretim materyallerinin, deneyimlerinin ve desteğinin paylaşılmasıyla ifade edilir. Örgütsel vatandaşlık davranışı, işgörenlerin belirlenmiş rol gereklerini aşan ve örgüte istekli bir şekilde katkıda bulunmaya dayalı davranışlarını ifade eder. Bu davranışlar, örgütün sosyal ve psikolojik ortamına katkıda bulunarak örgütsel amaçların gerçekleştirilmesine yardımcı olur (Dede, 2019).

Geçmiş araştırmalarda görüldüğü gibi öğretmenlerin okula yönelik örgütsel vatandaşlık davranışı, projeler düzenlemeyi ve okul işletmelerine yardım etmeyi (Somech ve Drach-Zahavy, 2000), öğrencilerin akademik başarıları (Rezaaveisi, 2018), öğretim inovasyonu (Khan vd., 2020), öğretmenlerin işten ayrılma niyetleri, okulların performansı ve gelişimi (Bukhari ve Kamal, 2019) iş tatmini (Singh ve Singh, 2019), örgütsel etkililik (Kumari ve Thapliyal, 2017) ve öğretmenlerin öğretim kalitesini (Bellibaş vd., 2021) içermektedir. Görüldüğü gibi Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı eğitim sisteminin etkinliğini ve verimliliğini artırmada önemli bir rol oynamaktadır. Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışını artırmak için yapılan çalışmalar, öğrencilerin başarıları ve okulun genel işleyişi için olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı hakkında görüşlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmada aşağıdaki soruların yanıtları aranmaktadır:

- ✓ Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışını etkileyen faktörler nelerdir?
- ✓ Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışının sonuçları nelerdir?

Sınıf öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışını incelemek, eğitim kurumlarındaki genel etkinlik, işbirliği ve çalışma ortamının iyileştirilmesi açısından önemli bir konudur. Sınıf öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışlarını incelemek, eğitim kurumlarında olumlu bir çalışma ortamı oluşturarak öğrenci başarısını artırmaya ve genel okul performansını iyileştirmeye yönelik stratejik önem taşır.

YÖNTEM

Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı hakkında görüşlerini incelemeyi amaçlayan bu çalışma, nitel bir araştırma deseni olan fenomenoloji üzerine kuruludur. Fenomenoloji, bireylerin deneyimlerini anlama ve açıklama amacı taşıyan bir araştırma yöntemidir. Fenomenoloji deseni araştırmaları, insan kaynakları ve fenomenlerin anlamını ortaya çıkarmasında önemli bir rol oynar. Bu yaklaşımlar, fenomenin gerçek doğasını anlamak ve insan kaynaklarının etkilerini ele almak için kullanılır (Yalçın, 2022). Çalışmaya katılacak sınıf öğretmenleri belirlenirken nitelikli bir örneklem oluşturmak amacıyla farklı deneyim seviyelerine, okul türlerine dikkat edilmiştir. Bu doğrultuda 15 sınıf öğretmeni araştırmanın çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1'de gösterilmektedir.

Öğretmenlerin Genel Özellikleri		f
Cinsiyet	Kadın	11
	Erkek	4
Yaş	20-25	8
	26-30	5
	31 ve üzeri	1
Medeni durum	Evli	4
	Bekâr	11
Kıdem Durumu	1-5 yıl	9
	6-10 yıl	3
	11 yıl ve üzeri	3

Tabloya göre, sınıf öğretmenlerinin çoğunluğu kadındır (%78,6). Yaş aralığı incelendiğinde, öğretmenlerin büyük bir kısmının 20-30 yaş arasında olduğu görülmektedir (%73,3). Medeni duruma göre, öğretmenlerin çoğunluğu bekarıdır (%58,3). Kıdem durumu incelendiğinde, öğretmenlerin büyük bir kısmının 1-5 yıllık kıdeme sahip olduğu görülmektedir (%50,0).

Veri toplama sürecinde yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler kullanılmıştır. Görüşme soruları, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarına yönelik algılarını anlamaya odaklanmaktadır. Görüşme formu araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Katılımcılardan onay alındıktan sonra, bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazları ile kaydedilmiş, ardından transkriptler çıkarılmıştır. Veri analizi süreci fenomenolojik analiz tekniklerine dayanmaktadır. Araştırmacılar, katılımcıların ifadelerini dikkatlice inceleyerek ortak temaları belirlemiş ve bu temalardan anlam çıkarmaya çalışmışlardır. Bulgular, tematik analiz sonuçlarına dayanarak anlamlı kategoriler halinde sunulmuş ve katılımcıların ifadelerinden örneklemelerle desteklenmiştir.

BULGULAR

Öğretmenlerin Örgütsel Vatandaşlık Davranışını Etkileyen Faktörler

Araştırmada ilk olarak öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışını etkileyen faktörler hakkında görüşleri incelenmiştir. Katılımcı görüşleri, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını etkileyen çeşitli faktörlere işaret etmektedir. Bu faktörler arasında liderlik tarzı (f=12), örgütsel kültür (f=10), maddi ödüller (f=10), iletişim ve katılım (f=9), kişisel/mesleki gelişim (f=7) gibi unsurlar bulunmaktadır. Bu konuda K2 görüşlerini "*Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışını etkileyen önemli bir faktör, yöneticilerin liderlik tarzıdır. Liderlik anlayışı, öğretmenlerin motivasyonunu ve bağlılığını artırabilir ya da azaltabilir. Benim deneyimimde, etkili bir liderlik, öğretmenleri daha fazla özveri ve işbirliğine teşvik etti.*" Diyerek ifade etmiştir. Katılımcı görüşüne göre, yöneticilerin liderlik tarzı, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını etkileyen önemli bir faktördür. Etkili bir liderlik, öğretmenlerin motivasyonunu ve bağlılığını artırarak daha fazla özveri ve işbirliğine teşvik edebilir. Bu, öğretmenlerin daha olumlu bir çalışma ortamında daha etkin bir şekilde görevlerini yerine getirmelerine katkıda bulunabilir. K3 ise görüşlerini "*Örgütsel kültür de öğretmenlerin davranışlarını belirleyen bir diğer önemli faktördür. Eğer okulda olumlu bir çalışma ortamı varsa, öğretmenler arasındaki dayanışma ve yardımlaşma artar. Bu da öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını olumlu yönde etkiler.*" Diyerek belirtmiştir. Bu görüşe göre örgütsel kültür de öğretmen davranışlarını etkileyen önemli bir faktördür. Pozitif bir çalışma ortamı, öğretmenler arasındaki dayanışma ve yardımlaşmayı artırabilir. Bu da öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını olumlu yönde etkileyebilir. Birlikte çalışma ve destek ortamı, öğretmenlerin daha motive olmalarını sağlayabilir.

K5'in ifade ettiği görüşe göre, maddi ödüllerin ve kariyer fırsatlarının varlığı da öğretmen davranışlarını etkiler. Bu konuda görüşlerini "*Maddi ödüllerin ve kariyer fırsatlarının mevcudiyeti de öğretmenlerin davranışlarını etkiler. Eğer bir okul, öğretmenlere adaletli bir şekilde ödüller sunuyorsa, öğretmenler daha fazla çaba gösterme eğilimindedir. Ancak, bu konuda adaletsizlik hissedildiğinde, örgütsel vatandaşlık davranışları olumsuz etkilenebilir.*" İfadeleri ile dile getirmiştir. Buna göre adaletli bir ödüllendirme sistemi, öğretmenlerin daha fazla çaba gösterme eğiliminde olmalarını teşvik edebilir. Ancak, adaletsizlik hissi, örgütsel vatandaşlık davranışlarını olumsuz etkileyebilir. Bu durumda, öğretmenlerin motivasyonu düşebilir ve işbirliği isteği azalabilir. Öte yandan Katılımcı 8'in görüşüne göre, iletişim ve katılımın teşvik edilmesi öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Yöneticilerin öğretmenleri süreçlere dahil etmeleri ve onların görüşlerine değer vermeleri, öğretmenlerin kuruma daha fazla bağlılık hissetmelerine neden olabilir. Bu, öğretmenlerin kendilerini daha çok anlaşılmış ve değerli hissetmelerini sağlayarak, işbirliği ve özveri düzeylerini artırabilir. K8 bu konudaki görüşlerini "*İletişim ve katılımın teşvik edilmesi de büyük önem taşır. Yöneticilerin öğretmenleri süreçlere dahil*

etmeleri ve onların görüşlerine değer vermeleri, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını güçlendirir. Bu, öğretmenlerin kendilerini daha fazla bağlı hissetmelerine neden olabilir." Diyerek belirtmiştir. Son olarak K11 "Öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimlerine yönelik destek de önemli bir faktördür. Eğitim kurumu, öğretmenlere sürekli olarak profesyonel gelişim fırsatları sunmalıdır. Bu, öğretmenlerin kendilerini geliştirmelerine ve bu gelişimi okula katkı sağlayacak şekilde kullanmalarına olanak tanır." Diyerek öğretmenlere kişisel ve mesleki gelişim fırsatlarının sunulmasının da örgütsel vatandaşlık açısından önemli olduğunu bildirmiştir. Buna göre eğitim kurumlarının, öğretmenlere sürekli profesyonel gelişim imkanları sağlamaları, öğretmenlerin bilgi ve becerilerini güncel tutmalarına yardımcı olabilir. Bu, öğretmenlerin kendilerini sürekli olarak geliştirme isteğini artırabilir ve bu gelişimlerini okula daha etkili bir şekilde uygulamalarına olanak tanır. Bu da öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını olumlu bir şekilde etkileyebilir. Bu görüşler öğretmenlerin kurumlarına duygusal bağlılıklarını artırmak, işbirliğini güçlendirmek ve özverili davranışları teşvik etmek açısından önemli unsurları vurgular. İletişim, katılım, destek ve gelişim fırsatları, öğretmenlerin motivasyonunu yükseltip, örgütsel vatandaşlık davranışlarını olumlu bir yönde etkileyebilir.

Öğretmenlerin Örgütsel Vatandaşlık Davranışının Sonuçları

Araştırmada ikinci olarak öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışının sonuçları hakkında görüşleri incelenmiştir. Katılımcıların görüşleri, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışının çeşitli olumlu sonuçlara neden olduğunu vurgulamaktadır. Bu sonuçlar arasında öğrenci başarısı (f=12), ekip çalışması (f=9), okul atmosferinin iyileştirilmesi (f=6), pozitif ilişkiler (f=5) veli iletişimi (f=3) ve okul yönetimi (f=3) gibi faktörler bulunmaktadır. Bu konuda K2 "Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı, öğrenci başarısı üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Öğretmenler, ekstra çaba göstererek öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına daha fazla odaklanır ve bu, sınıf içinde daha etkili öğrenme ortamlarının oluşmasına katkı sağlar." Diyerek görüşlerini dile getirmiştir. Katılımcı 2'nin ifadesine göre, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışının öğrenci başarısı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu belirtilmektedir. Öğretmenlerin ekstra çaba harcayarak öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına odaklanmaları, sınıf içinde daha etkili öğrenme ortamlarının oluşmasına katkıda bulunabilir. Bu durum, öğrencilere daha iyi bir eğitim deneyimi sağlayabilir ve bu da öğrenci başarısını olumlu yönde etkileyebilir. Ayrıca, öğretmenlerin öğrencilere karşı daha duyarlı olmaları, öğrenci-meslektaş ilişkilerini güçlendirebilir. Başka bir katılımcı K4 "Örgütsel vatandaşlık davranışı, okul içindeki ekip çalışmasını güçlendirir. Öğretmenler arasındaki işbirliği ve dayanışma, ders planlama, öğrenci takibi ve diğer konularda daha etkili bir işleyişi beraberinde getirir." Demıştır. Katılımcı 4'ün ifadesine göre, örgütsel vatandaşlık davranışı, okul içindeki ekip çalışmasını güçlendirebilir. Öğretmenler arasındaki işbirliği ve dayanışmanın artması, ders planlama, öğrenci takibi ve diğer konularda daha etkili bir işleyişi beraberinde getirebilir. Bu, öğretmenlerin birbirlerine destek olmalarını, deneyim ve bilgi paylaşımlarını teşvik edebilir, bu da okuldaki genel öğrenme ortamını olumlu bir şekilde etkileyebilir.

Diğer taraftan K5 bu konudaki görüşlerini "Okulun toplam atmosferine olumlu bir katkısı vardır. Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları, öğrencilere ve diğer çalışanlara olumlu bir model oluşturarak okulun genel moralini yükseltir." İfadeleri ile dile getirmiştir. Katılımcı 5'in ifadesine göre, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları, okulun toplam atmosferine olumlu bir katkı sağlar. Öğretmenlerin olumlu davranışları, öğrencilere ve diğer çalışanlara olumlu bir model oluşturabilir. Bu, okulun genel moralini yükseltebilir, bir pozitif çalışma ortamı oluşturabilir ve bu da öğrencilerin ve diğer çalışanların genel mutluluğunu ve memnuniyetini artırabilir. K8 ise bu konuda "Öğretmenler arasındaki olumlu ilişkiler, öğrencilerin duygusal ve sosyal gelişimine katkıda bulunabilir. Öğretmenlerin pozitif bir çalışma ortamında örgütsel vatandaşlık davranışları, öğrencilere olumlu rol modelleri sunar." İfadeleri ile görüşlerini dile getirmiştir. Katılımcı 8'in ifadesine göre, öğretmenler arasındaki olumlu ilişkilerin, öğrencilerin duygusal ve sosyal gelişimine olumlu bir katkıda bulunabileceği belirtilmektedir. Öğretmenlerin pozitif bir çalışma ortamında sergiledikleri örgütsel vatandaşlık davranışları, öğrencilere olumlu rol modelleri sunabilir. Öğretmenlerin birbirleriyle olumlu etkileşimde bulunmaları, öğrencilere güvenli ve destekleyici bir öğrenme ortamı sağlayabilir. Bu, öğrencilerin duygusal ve sosyal gelişimlerini olumlu bir şekilde etkileyebilir. K9'a göre örgütsel vatandaşlık davranışı, velilerle daha güçlü bir iletişimi beraberinde getirir. Katılımcı 9 bu konudaki görüşlerini "Örgütsel vatandaşlık davranışı, velilerle daha güçlü bir iletişimi beraberinde getirir. Bu, öğrencinin ev ve okul arasındaki bağlamın güçlendirilmesine katkı sağlar." Diyerek dile getirmiştir. Buna göre öğretmenlerin velilerle etkili bir iletişim kurmaları, öğrencinin ev ve okul arasındaki bağlamın güçlenmesine katkı sağlayabilir. Bu, velilerin öğrencinin eğitimine daha aktif bir şekilde katılmasını teşvik edebilir. Velilerin okuldaki öğrenci başarısı ve gelişimi konusundaki güveni artırabilir, bu da öğrencinin genel başarısını etkileyebilir. Son olarak K15 "Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları, okul yönetiminin etkili bir şekilde işlemesine yardımcı olabilir. Bu davranışlar, okulun misyonunu ve hedeflerini daha etkili bir şekilde gerçekleştirmeye katkıda bulunabilir." Demıştır. Katılımcı 15'in ifadesine göre, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları, okul yönetiminin etkili bir şekilde işlemesine yardımcı olabilir. Öğretmenlerin bu davranışları, okulun misyonunu ve hedeflerini daha etkili bir şekilde gerçekleştirmeye katkıda bulunabilir. İşbirliği, sorumluluk alma ve

etkili iletişim, okul yönetimi ile öğretmenler arasındaki işbirliğini artırabilir. Bu da okulun genel performansını ve başarısını artırabilir. Bu görüşler öğretmenlerin sadece sınıf içinde değil, aynı zamanda okulun genel işleyişine de olumlu katkılarda bulunabileceğini göstermektedir. Bu nedenle, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını teşvik etmek, genel okul başarısını ve öğrenci gelişimini artırabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı hakkında görüşlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın ilk alt probleminde öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışının nedenleri hakkında görüşleri incelenmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler, örgütsel vatandaşlık davranışlarını etkileyen çeşitli faktörlere işaret etmişlerdir. Bu faktörler arasında liderlik tarzı, örgütsel kültür, maddi ödüller, iletişim ve katılım, kişisel/mesleki gelişim gibi unsurlar bulunmaktadır. Özellikle liderlik tarzı, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını etkileyen en önemli faktörlerden biri olarak görülmektedir. Etkili bir liderlik, öğretmenlerin motivasyonunu ve bağlılığını artırarak daha fazla özveri ve işbirliğine teşvik edebilir. Önceki araştırma bulgularına göre örgütsel vatandaşlık davranışları kişisel ve durumsal faktörlerin yanı sıra okul liderliği tarafından da motive edilmektedir (Abu Nasra, 2019; Barth ve Tsemach, 2023). Örgütsel kültür de öğretmenlerin davranışlarını etkileyen diğer önemli bir faktördür. Pozitif bir çalışma ortamı, öğretmenler arasındaki dayanışma ve yardımlaşmayı artırabilir. Bu da öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını olumlu yönde etkileyebilir. Benzer şekilde maddi ödüller ve kariyer fırsatları da öğretmenlerin davranışlarını etkileyebilir. Adaleti bir ödüllendirme sistemi, öğretmenlerin daha fazla çaba gösterme eğilimindedir. Ancak, adaletsizlik hissedildiğinde, örgütsel vatandaşlık davranışları olumsuz etkilenebilir. Bu sonuçları destekleyen bir çalışmada örgüt kültürünün örgütsel vatandaşlık davranışını pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir (Sökmen vd., 2017). Katılımcı görüşlerine göre iletişim ve katılım, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını olumlu yönde etkileyebilir. Yöneticilerin öğretmenleri süreçlere dahil etmeleri ve onların görüşlerine değer vermeleri, öğretmenlerin kuruma daha fazla bağlılık hissetmelerine neden olabilir. Bu, öğretmenlerin kendilerini daha çok anlaşılmış ve değerli hissetmelerini sağlayarak, işbirliği ve özveri düzeylerini artırabilir. Ayrıca kişisel/mesleki gelişim fırsatları, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını olumlu yönde etkileyebilir. Eğitim kurumlarının, öğretmenlere sürekli profesyonel gelişim imkanları sağlamaları, öğretmenlerin bilgi ve becerilerini güncel tutmalarına yardımcı olabilir. Bu, öğretmenlerin kendilerini sürekli olarak geliştirme isteğini artırabilir ve bu gelişimlerini okula daha etkili bir şekilde uygulamalarına olanak tanır. Bu sonuçlar da önceki araştırma bulgularıyla tutarlıdır (Demirel vd., 2011; Özdemir, 2005). Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri, örgütsel vatandaşlık davranışlarını etkileyen faktörlerin, öğretmenlerin motivasyonunu ve bağlılığını artırmaya odaklandıklarını göstermektedir. Bu faktörler, öğretmenlerin kuruma olan bağlılığını güçlendirerek, işbirliğini ve özverili davranışları teşvik edebilir.

Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışının sonuçları hakkında görüşleri incelenmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışının çeşitli olumlu sonuçlara neden olduğunu vurgulamışlardır. Bu sonuçlar arasında öğrenci başarısı, ekip çalışması, okul atmosferinin iyileştirilmesi, pozitif ilişkiler, veli iletişimi ve okul yönetimi gibi faktörler bulunmaktadır. Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışının öğrenci başarısı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu belirtilmektedir. Öğretmenlerin ekstra çaba harcayarak öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına odaklanmaları, sınıf içinde daha etkili öğrenme ortamlarının oluşmasına katkıda bulunabilir. Bu durum, öğrencilere daha iyi bir eğitim deneyimi sağlayabilir ve bu da öğrenci başarısını olumlu yönde etkileyebilir. Özdevecioğlu'nun (2003) çalışmasında da örgütsel vatandaşlık davranışı ile akademik başarı arasında bir ilişki olduğu vurgulanmıştır. Örgütsel vatandaşlık davranışı, okul içindeki ekip çalışmasını güçlendirebilir. Öğretmenler arasındaki işbirliği ve dayanışmanın artması, ders planlama, öğrenci takibi ve diğer konularda daha etkili bir işleyişi beraberinde getirebilir. Bu, öğretmenlerin birbirlerine destek olmalarını, deneyim ve bilgi paylaşımlarını teşvik edebilir, bu da okuldaki genel öğrenme ortamını olumlu bir şekilde etkileyebilir. Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları, okulun toplam atmosferine olumlu bir katkı sağlar. Öğretmenlerin olumlu davranışları, öğrencilere ve diğer çalışanlara olumlu bir model oluşturabilir. Bu, okulun genel moralini yükseltebilir, bir pozitif çalışma ortamı oluşturabilir ve bu da öğrencilerin ve diğer çalışanların genel mutluluğunu ve memnuniyetini artırabilir. Barth ve Tsemach' (2023) göre okullardaki örgütsel vatandaşlık davranışı, öğretmenlerin öğrencilere, ekip üyelerine ve okula katkıda bulunan gönüllü ekstra rol davranışlarını ele alır. Öğretmenlerin öğrencilere yönelik örgütsel vatandaşlık davranışı akademik başarıları ve duygusal ve sosyal refahı destekler. Araştırma bulgularına göre öğretmenler arasındaki olumlu ilişkiler, öğrencilerin duygusal ve sosyal gelişimine olumlu bir katkıda bulunabilir. Öğretmenlerin pozitif bir çalışma ortamında sergiledikleri örgütsel vatandaşlık davranışları, öğrencilere olumlu rol modelleri sunabilir. Öğretmenlerin birbirleriyle olumlu etkileşimde bulunmaları, öğrencilere güvenli ve destekleyici bir öğrenme ortamı sağlayabilir. Bu, öğrencilerin duygusal ve sosyal gelişimlerini olumlu bir şekilde etkileyebilir. Ayrıca öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları, velilerle daha güçlü bir iletişimi beraberinde getirebilir. Öğretmenlerin velilerle etkili bir iletişim kurmaları, öğrencinin ev ve okul arasındaki bağlamın güçlenmesine katkı

sağlayabilir. Bu, velilerin öğrencinin eğitimine daha aktif bir şekilde katılmasını teşvik edebilir. Velilerin okuldaki öğrenci başarısı ve gelişimi konusundaki güveni artabilir, bu da öğrencinin genel başarısını etkileyebilir. Son olarak öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları, okul yönetiminin etkili bir şekilde işlemesine yardımcı olabilir. Öğretmenlerin bu davranışları, okulun misyonunu ve hedeflerini daha etkili bir şekilde gerçekleştirmeye katkıda bulunabilir. İşbirliği, sorumluluk alma ve etkili iletişim, okul yönetimi ile öğretmenler arasındaki işbirliğini artırabilir. Bu da okulun genel performansını ve başarısını artırabilir. Geçmiş araştırmalarda görüldüğü gibi öğretmenlerin okula yönelik örgütsel vatandaşlık davranışı, projeler düzenlemeyi ve okul işletmelerine yardım etmeyi (Somech ve Drach-Zahavy, 2000), öğrencilerin akademik başarıları (Rezaaveisi, 2018), öğretim inovasyonu (Khan vd., 2020), öğretmenlerin işten ayrılma niyetleri, okulların performansı ve gelişimi (Bukhari ve Kamal, 2019) iş tatmini (Singh ve Singh, 2019), örgütsel etkililik (Kumari ve Thapliyal, 2017) ve öğretmenlerin öğretim kalitesini (Bellibaş vd., 2021) içermektedir. Araştırma sonuçları, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarının, okulun genel işleyişi ve öğrenci başarısı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını teşvik etmek, genel okul başarısını ve öğrenci gelişimini artırabilir. Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını teşvik etmek için aşağıdaki adımlar atılabilir:

- ✓ Yöneticiler, etkili bir liderlik sergileyerek, öğretmenlerin motivasyonunu ve bağlılığını artırmalıdır. Bu, öğretmenlerin hedeflere ulaşmak için daha fazla çaba göstermelerine ve özverili davranışlar sergilemelerine yardımcı olabilir.
- ✓ Okullar, pozitif bir çalışma ortamı oluşturmak için çaba göstermelidirler. Bu, öğretmenler arasındaki dayanışma ve işbirliğini artırarak, örgütsel vatandaşlık davranışlarını olumlu yönde etkileyebilir.
- ✓ Okullar, öğretmenlerin adil bir ödüllendirme sisteminden yararlanmalarını sağlamalıdır. Bu, öğretmenlerin motivasyonunu artırarak, örgütsel vatandaşlık davranışlarını olumlu yönde etkileyebilir.
- ✓ Okullar, öğretmenlerin süreçlere dahil edilmesini ve görüşlerine değer verilmesini sağlamalıdır. Bu, öğretmenlerin kuruma olan bağlılığını artırarak, örgütsel vatandaşlık davranışlarını olumlu yönde etkileyebilir.
- ✓ Okullar, öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimlerine yönelik destek sağlamalıdır. Bu, öğretmenlerin bilgi ve becerilerini güncel tutmalarına ve bu gelişimlerini okula daha etkili bir şekilde uygulamalarına olanak tanıyarak, örgütsel vatandaşlık davranışlarını olumlu yönde etkileyebilir.

Bu öneriler öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını teşvik ederek, okulun genel işleyişi ve öğrenci başarısı üzerinde olumlu bir etki yaratabilir.

KAYNAKÇA

- Abbaasiyaan, P. D., & Rezaaveisi, M. (2018). Individual citizenship behavior: the mediator between teachers' academic optimism and students' academic achievement. *Quarterly Journal of Education*, 34(1), 35-52.
- Abu Nasra, M. (2019). Organizational citizenship behavior in the Arab education system in Israel: personal factors vs. intra-organizational factors. *International journal of leadership in education*. 23(6), 712-733.
- Barth, A., & Tsemach, S. (2023). Empowerment as a Mediator between Instructional Leadership and Teachers' Organizational Citizenship Behavior. *Research in Educational Administration and Leadership*, 8(2), 335-371.
- Bellibaş, M. Ş., Gümüş, S., & Liu, Y. (2021). Does school leadership matter for teachers' classroom practice? The influence of instructional leadership and distributed leadership on instructional quality. *School effectiveness and school improvement*, 32(3), 387-412.
- Belogolovsky, E., & Somech, A. (2010). Teachers' organizational citizenship behavior: Examining the boundary between in-role behavior and extra-role behavior from the perspective of teachers, principals and parents. *Teaching and Teacher education*, 26(4), 914-923.
- Bukhari, I., & Kamal, A. (2019). Relationship of organizational politics, organizational support, transformational leadership and other work related factor with turnover intention among University Teachers. *Pakistan Business Review*, 20(3), 641-655.
- Christ, O., Van Dick, R., Wagner, U., & Stellmacher, J. (2003). When teachers go the extra mile: Foci of organisational identification as determinants of different forms of organisational citizenship behaviour among schoolteachers. *British Journal of Educational Psychology*, 73(3), 329-341.
- Dede, N. P. (2019). Örgütsel vatandaşlık davranışı: Kuramsal bir çalışma. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 294-304.

- Demirel, Y., Seçkin, Z., & Özçınar, M. F. (2011). Örgütsel İletişim İle Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 33-47.
- George, J. M., & Brief, A. P. (1992). Feeling good-doing good: A conceptual analysis of the mood at work-organizational spontaneity relationship. *Psychological bulletin*, 112(2), 310.
- Gültekin, A. (2018). Alman İdealizmde Fichte'nin Ben Felsefesi. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(6), 599-612.
- Gültekin, A. (2021). *Spinoza, Çevre etiği ve Spinoza* (Düz., Emrah Akyüz), Paradigma Akademi Yayınları.
- Gültekin, M. Ş. (2023). Mesleki ve Teknik Eğitimde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *ENTIS-Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 11-18.
- Karaman, A., & Aylan, S. (2012). Örgütsel Vatandaşlık. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 35-48.
- Khan, M. A., Ismail, F. B., Hussain, A., & Alghazali, B. (2020). The interplay of leadership styles, innovative work behavior, organizational culture, and organizational citizenship behavior. *Sage Open*, 10(1), 2158244019898264.
- Kumari, P., & Thapliyal, S. (2017). Studying the impact of organizational citizenship behavior on organizational effectiveness. *Human Resource Management*, 4(1), 9-21.
- Organ, D. W. (1988). *Organizational citizenship behavior: The good soldier syndrome*. Lexington, MA: Lexington Books.
- Özbey, A.U. (2018). Küreselleşme perspektifinden tüketim toplumunun sosyolojik okuması. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-11.
- Özdemir, Y. (2005). *Kariyer devreleri ile örgütsel vatandaşlık eğilimi arasındaki ilişki: Sakarya üniversitesi İİ BF örneği* (Doctoral dissertation, Sakarya Üniversitesi (Turkey)).
- Özdevecioğlu, M. (2003). Örgütsel vatandaşlık davranışı ile üniversite öğrencilerinin bazı demografik özellikleri ve akademik başarıları arasındaki ilişkilerin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (20).
- Podsakoff, P. M., Ahearne, M., & MacKenzie, S. B. (1997). Organizational citizenship behavior and the quantity and quality of work group performance. *Journal of Applied Psychology*, 82(2), 262-270.
- Runhaar, P., Konermann, J., & Sanders, K. (2013). Teachers' organizational citizenship behaviour: Considering the roles of their work engagement, autonomy and leader-member exchange. *Teaching and teacher education*, 30, 99-108.
- Sezgin, F. (2005). Örgütsel vatandaşlık davranışları: Kavramsal bir çözümleme ve okul açısından bazı çıkarımlar. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 317-339.
- Singh, S. K., & Singh, A. P. (2019). Interplay of organizational justice, psychological empowerment, organizational citizenship behavior, and job satisfaction in the context of circular economy. *Management Decision*, 57(4), 937-952.
- Somech, A., & Drach-Zahavy, A. (2000). Understanding extra-role behavior in schools: The relationships between job satisfaction, sense of efficacy, and teachers' extra-role behavior. *Teaching and Teacher Education*, 16(5-6), 649-659.
- Sökmen, A., Benk, O., & Gayaker, S. (2017). Örgüt kültürü, örgütsel vatandaşlık davranışı ve örgütsel bağlılık ilişkisi: Bir kamu kurumunda araştırma. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2), 415-429.
- Yalçın, H. (2022). Bir Araştırma Deseni Olarak Fenomenoloji. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 213-232.